

کلاویکی شه‌ریعی بۆ هه‌لبژاردن!

"به بۆنه‌ی ده‌همین ده‌وره‌ی هه‌لبژاردنی مه‌جلیسی شو‌رای ئیسلامی ئێران و مه‌جلیسی خبرگان"

د. کامران ئەمین ناوه

"له شوینیک که نازادی نی‌یه، نه‌گه‌ر ده‌نگدان هۆی گۆرانی

شتیک بایه، بی‌گومان نه‌یان ده‌هیشته ئیوه ده‌نگ بده‌ن."

مارک توین^۱

له ولاتیکی دیموکراتیک مافی مه‌ده‌نیی کاندیدبوون و ده‌نگدان له هه‌لبژاردنه‌کاندا، هه‌روه‌ها ئەندامی حیزب و ریکخراوه‌یه‌کی سیاسی، کۆمه‌لایه‌تی و فه‌ره‌ه‌نگی بوون یه‌کیک له ره‌ه‌نده‌کانی سه‌ره‌کی دیموکراسی و مافی شارومه‌ندییه‌و به‌م پێ‌یه‌ تاک به‌شداریی له ژیا‌نی سیاسی و کۆمه‌لایه‌تی خۆی ده‌کا. ئەم ما‌قانه بی‌جگه له مافی ده‌نگدان، له لایه‌ن حکومه‌تی ئیسلامی ئێرانه‌وه هه‌ر له‌سه‌ره‌تای شو‌رشی رێبه‌دانی ۱۳۵۷ی هه‌تاوییه‌وه به‌رده‌وام پیشیلکراوه. رێبه‌رانی حکومه‌تی "ولایت فقیه" له کاتی ده‌ستپێکی نمایشه‌کانی هه‌لبژاردندا بۆ مه‌شرووعییه‌ت دانی زۆرتر به‌ خۆیان بانگ‌شتنی خه‌لکی و ته‌نانه‌ت دژبه‌ره‌کانی نیزامیش بۆ ده‌نگدان ده‌که‌ن. بۆ وینه "خامنه‌یی" له قسه‌کانی خۆی بۆ خه‌لکی قوم باس له پیداو‌یستی به‌شداریی هه‌موو، ته‌نانه‌ت ئەوانه‌ی ده‌کا که نیزام و رێبه‌ریان قه‌بوول نی‌یه. به‌ وته‌ی خامنه‌یی به‌شداریی هه‌مووان له هه‌لبژاردندا ده‌بیته هۆی سه‌قامگیری و به‌ هیزبوونی نیزامی ئیسلامی، مسۆگه‌رکردنی هیمنا‌یه‌تی ته‌واو، چوونه‌سه‌ره‌وه‌ی جی‌باوه‌ریی و ئاب‌روی نه‌ته‌وه‌ی ئێران له‌مه‌ر چاوی خه‌لکی جیهان و گه‌وره‌یی کۆماری ئیسلامی ئێران له لای دوژمنانی^۲. لێره‌دا رێبه‌ری حکومه‌تی ئیسلامی ئێران ته‌نیا باس له به‌شداربوون ده‌کات، نه‌ پێ‌دان به

¹ Mark Twain (Samuel Langhorne Clemens - November 30, 1835 – April 21, 1910)

^۲ همه‌ در انتخابات شرکت کنند؛ حتی کسانی که نظام را قبول ندارند برای حفظ و اعتبار کشور بیایند، تاریخ انتشار: ۱۹ دی ۱۳۹۴

کاندیدبونی دژبه‌ره‌کان. پاش ره‌تکرانه‌وهی سه‌لاحییه‌تی زۆربه‌ی چاکسازبخوازه‌کان له لایه‌ن "شورای نگهبان" هوه خامنه‌یی له ۳۰ی به‌فرانباری ۱۳۹۴ی هه‌تاویی بۆ پاراستن و به‌رگه‌یی له بریاره‌کانی ئەم رێکخراوه نادیموکراتیکه، له کۆبونه‌وه‌ی له‌گه‌ڵ به‌ریوه‌به‌رانی هه‌لبژاردنی مه‌جلیسی شورای ئیسلامی و مه‌جلیسی "خبرگان" سه‌باره‌ت به به‌شداریی دژبه‌ره‌کانی حکومه‌تی ئیسلامی ئێران له هه‌لبژاردنی مانگی ر‌ه‌شه‌مه‌ی ئەمسالدا ده‌لی: "به‌نده کووتم ئەو که‌سانه‌ی که نیزامیان قه‌بوول نی‌یه ده‌نگ بده‌ن، نه ئەوه‌ی که که‌سانیک بۆ مه‌جلیس بنێرن که نیزامیان قه‌بوول نی‌یه".^۳ جیگای سرنجدانه که زۆربه‌ی ئەوانه‌ی که "سه‌لاحییه‌تیان" ره‌تکراوه‌ته‌وه، نه دژبه‌رانی نیزامی ئیسلامی ئێران، به‌لکوو به‌شیک له نیزام یان به وته‌یه‌کی دیکه چاکسازبخوازه‌کانن که باوه‌ریان به ته‌واویه‌تی کۆماری ئیسلامی و یاسایی بنه‌ره‌تی ئێران هه‌یه. ئەوه بۆخۆی پیشاندهری ئەم راستییه‌یه که له نیزامیکی تیوکراتیکدا هه‌لبژاردن و به‌شداریی خه‌لکی وه‌کو "میزانی مه‌شروعییه‌تی نیزامی سیاسی، پشتیوانی نه‌ته‌وه‌یی له ئاستی نیوخۆیی و جی‌باوه‌ری و متمانه پی‌کردن له ئاستی نیونه‌ته‌وه‌یی و ناوچه‌یی له‌به‌رچاو ده‌گیرئ."^۴ له‌م چه‌شنه پیکهاته‌یه‌دا به پی‌ئێ‌زموونی پتر له سی ده‌یه ده‌سته‌لاتداریی ئیسلامییه‌کان و ۳۲ جار هه‌لبژاردن، له‌وه‌ناچه‌ی له کۆماری ئیسلامی دا هه‌لبژاردن رۆلکی وه‌ها له ژبانی سیاسی خه‌لک و دیاریی کردنی چاره‌نووسی ئەوان بگیری. ئالوگۆری جیدی له سیستمی سیاسی هه‌ر ولاتیک پیداوستی به میکانیسمیک هه‌یه که به چه‌شنیکی مه‌ده‌نی بتوانی بواری به‌شداریی خه‌لک و نوینه‌رانی راسته‌قینه‌ی ئەوان بۆ بریاردان پیکه‌هینی. کاتیک له‌م حکومه‌ته‌دا ری و شوین به هیزه‌کانی خۆی نادری، که به‌شیک زۆریان له دارشتن و دروستکردنی بنه‌ماکانی ئەم ریزیمه رۆلی سه‌ره‌کیان بووه، چون ده‌توانین چاوه‌ری ری پیدان به هیزه‌کانی پیشکه‌وتنخواز به

³ http://www.bbc.com/persian/iran/2016/01/160120_I2_iran_election94_khamenei

^۴ مبنای جغرافیایی خاستگاه آرا مردم در هشتمین دوره انتخابات مجلس شورای اسلامی، دکتر زهرا پیشگاهی فرد، سید محمد جواد شوشتری،

بیرو باوه‌پیکي جیاوازه‌وه بین؟ به پیی و ته‌کانی "حوسین مه‌رعشی ئه‌ندامی شورای به‌رزی دارشتنی سیاستی چاکسازخیوازه‌کان، له ۳۰۰۰ کاندیدای ئه‌وان بۆ ده‌هه‌مین ده‌وره‌ی هه‌لبژاردنی مه‌جلیسی شورای ئیسلامی ئیران ته‌نیا ۳۰ که‌سیان قه‌بوولکراون و له‌سه‌تا ۹۹ ی ئه‌وان له لایه‌ن لیژنه‌کانی چاودیرییه‌وه ره‌تکراونه‌ته‌وه". ئه‌وه پیشانده‌ری ئه‌م راستییه‌یه که ناکرێ له سیستمی نادیموکراتیکی تیوکراتیکدا چاوه‌روانی هه‌لسوکه‌وتیکی دیموکراتیک له لایه‌ن نوینه‌رانی "ولایت فقیه" بکردری.

ره‌وایی مه‌جلیسی شورای ئیسلامی ئیران؟

له رێژیمی تیوکراتیکی ئیراندا بوونی "چاودیری چاکزانی" واته "نظارت استصوابی" ئه‌مرزی سه‌ره‌کی و قانونی بۆ پاراستنی بنه‌ما سه‌ره‌کییه‌کانی حکومه‌تی ئیسلامی و "ولایت فقیه"، و پیکهاته‌یه‌کی نادیموکراتیکو دژ به ته‌واوی ماقه‌کانی مروّف وه‌کو مافی مه‌ده‌نی، سیاسی و کۆمه‌لایه‌تییه. له نه‌بوونی ئه‌م سی بنه‌مایه‌دا مافی خه‌لک بۆ به‌شداری له ژیا نی سیاسی - کۆمه‌لایه‌تیان پیشیل‌ده‌کرێ و خه‌لکی ناتوانن له رێگه‌ی به‌شداری له هه‌لبژاردندا، چه‌شنی حکومه‌ت و پیکهاته جو‌راو جو‌ره‌کانی ده‌سته‌لات، یه‌ک له‌وان مه‌جلیسی دلخوازی خویان پیک‌بینن. به پیی ئه‌م پیوه‌ره، بوونی به‌ر به‌ستیکی نادیموکراتیک وه‌کو "شورای نگهبان" بۆ ره‌تکردنه‌وه‌ی ره‌وایی ئه‌و پیکهاته‌یه واته مه‌جلیسی شورای ئیسلامی که هه‌لبژاردنی بۆ ده‌کرێ، به‌سه، به‌لام بی‌گوومان بۆ هۆگران و ده‌سته‌لاتداری کۆماری ئیسلامی، چاکسازخیوازه‌کان یان ئه‌وانه‌ی که به‌م باوه‌ره‌ن که به پیی یاسای بنه‌ره‌تی ئیران ده‌کرێ له چوارچۆیه‌ی حکومه‌تی ئیسلامی ئیراندا رێگه‌یه‌ک بۆ پاشگه‌زبوونه‌وه‌ی هیزی ده‌سته‌لاتدار و دیموکراتیزه‌کردنی ئه‌م رێژیمه‌ بدوزریته‌وه، ئه‌م چه‌شنه‌ پیکهاته‌یه وکو سیستمی قانونی ده‌ناسینداری و به‌شداری خه‌لک له هه‌لبژاردنه‌کاندا وه‌کو پیوه‌ری ره‌وایی و

کارامه‌یی ریژیمی سیاسی، سیاست‌دارشتن و جی په‌سەندبوونی کارگیرانی سیاسی ئەو ریژیمه پیناسه ده‌کری. چۆنیه‌تی هەلبژاردن له کۆماری ئیسلامی ئێراندا هەمیشه له‌سه‌ر بنه‌مای خەوشدارکردنی ته‌واوی پێوه‌ره دیموکراتیکه‌کانی پێویست بۆ هەلبژاردنیکی ئازاد بووه و له‌م ره‌وته‌دا ته‌نیا ئەو که‌سانه‌ی که مه‌ترسییه‌کیان بۆ نی‌زام نی‌یه و دل‌خواز و په‌سه‌ندکراوی "ولایت فقیه"، "شورای نگهبان" و رېبه‌ریی "سپای پاسداران" بوون و به‌دریژایی حکومه‌تی نوینه‌رانی خودا، خزمه‌تیان به‌ریژیمی سه‌رکوت و سیداره‌کرده، ره‌وانه‌ی مه‌جلیس کراون. ئەرکی سه‌ره‌کیی ئەم چه‌شنه نوینه‌ره ده‌سه‌مۆکراوانه ته‌نیا یاریده‌دان به‌پاراستنی ریژیم و نی‌زامیکه که له‌سه‌ره‌تای پیکهاتنیه‌وه هه‌تا ئیستا نادیموکراتیک و دژ به‌ماقی مروّف بووه. به‌پێی ماده‌ی ۲۵ "کنوانسیۆنی نیونه‌ته‌وه‌یی ماقی مه‌ده‌نی و سیاسی"، هه‌ر شارومه‌ندیک بی له‌به‌ر چاوگرتنی ئەو سنوورانه‌ی که له‌به‌ندی ۲ دا هاتووه، بی هه‌ر چه‌شنه به‌رته‌سکردنه‌وه‌یه‌کی نابه‌جی، ماقی که‌ک وه‌رگرتنی له‌ده‌رفه‌ته‌کان بۆ به‌شداریی له‌به‌ریوه‌بردنی کاروباری گشتیی به‌چه‌شنیکی راسته‌وخو یاخود له‌ریگه‌ی هەلبژاردنی ئازادی نوینه‌ره‌کان، ماقی ده‌نگدان و کاندیدبوون له‌هەلبژاردنه‌کانی راسته‌قینه‌ی ده‌وره‌یی له‌سه‌ر بنه‌مای ماقی ده‌نگانی گشتیی، به‌رامبه‌ر و نه‌ینی هه‌یه.^۶ ئێران یه‌کیک له‌و ولاتانه‌یه که ئەم کنوانسیۆنه‌ی واژوو کردوه، به‌لام ده‌سته‌لاتداره‌کانی ئێران به‌پێی یاسای بنه‌ره‌تی ئێران، ماقی مه‌ده‌نی و سیاسی شارومه‌نده‌کانیان پیشیلکردوته‌وه.

به‌شیک له‌خاله‌ پیشیلکراوه‌کانی حکومه‌تی ئیسلامی له‌ره‌وتی هەلبژاردندا بریتین له:

- ره‌وتی لیکدانه‌وه‌ی سه‌لاحیه‌تی کاندیداکان دوو قوناخ له‌خوی ده‌گری. له قوناخی یه‌کدا "شورای نگهبان" له‌ده‌سته‌لاتی بی سنووری خوی بۆ دیاریی

^۶ کنوانسیۆن بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی سازمان ملل متحد، مصوبه 26 دسامبر 1966/قطعنامه A 2200 قدرت اجرائی بنابر ماده 49، 23

کردنی کاندیداکان یان ره تکرده وهی مافی به ربژیر بوونیان که لک وهرده گری و له قوناخی دووه مدها خه لکی ده بی دهنگ به و که سانه ی بدن که نه هه لبارده ی خو یان، به لکوو دیاری کرای شورای نگهبان. پیوه ره کانی لیکدانه وهی لیها تووی کاندیداکان به پیی ماده ی ۲۸ ی یاسای هه لبارده ی مه جلیسی ئیران که له سالی ۱۹۹۵ ی زاینیدا په سه ندرکراوه و پاشان چه ندین جار پیدا چونه وهی به سه ردا کراوه ته وه، له دژایه تی له گه ل ماده ی ۲۵ کنوانسیون نیونه ته وهی مافی مه ده نی و سیاسی دایه. به پیی ئه م ماده یه "کاندیداکان پیویسته باوه ر و پابه ندی راسته قینه بیان به ئیسلام و نیزامی پیروزی کوماری ئیسلامی ئیران بی"، هه روه ها ده بی وه فاداری خو یان به "یاسای بنه ره تی و ماده ی پیشکه و تنخو ازانه ی ولایت فقیه" رابگه یین.^۷ "کاندیداکانی سه روک کوماری به پیی ماده ی ۳۵، به ندی ۶ ی مه رجه کانی هه لبارده ی و کاندیدبوون بو سه روک کوماری، پیویسته بیسه لمین که باوه ریان به بنچینه کانی کوماری ئیسلامی ئیران و مه زه بی فه رمی ولات هه یه".^۸ به م پییه مافی کاندیدبوونی به شیکه به رچاوی خه لکی ئیران وه کو سونه کان و پیروهانی ئاینه کانی دیکه یا خود ئاته یسته کان و هتد .. که له چوارچیوه ی مه زه بی "شیعه ی اثنی عشری" دا ناگونجین و باوه ریان به "ولایت فقیه" نییه، پیشیلده کری.

• شورای نگهبان به رده وام له ته واوی هه لبارده کاندیدا سلا حیه تی زورینه ی ژنانی بو کاندیدبوون له هه لبارده ی مه جلیسی شورای ئیسلامی و ته واوی ژنه کاندیده کانی سه روک کوماری به پیی ماده ی ۱۱۵ یاسای بنه ره تی ئیران^۹ ره ت کردو ته وه. بو وینه به پیی به یانیه ی "کومیتیه ی من کاندید ده م"

^۷ قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی ایران، ماده ۲۸، <http://www.shora-gc.ir>

^۸ متن کامل قانون انتخابات ریاست جمهوری، سه رچاوی سه ری

^۹ به پیی ماده ی ۱۱۵ یاسای بنه ره تی ئیران به ربژیری سه روک کوماری ده بی به کیک له "رجاله کانی ئولی و سیاسی بی. رجال وشه یه کی عمره بی و به مانای پیوانه.

سه‌لاحیه‌تی پتر له ۸۰۰۰ هه‌زار ژن به پیی بهندی ۱ و ۳ی ماده‌ی ۲۸ یاسای هه‌لبژاردنی مه‌جلیسی شورای ئیسلامیی بو کاندید بوون له ده‌هه‌مین ده‌وره‌ی هه‌لبژاردنی مه‌جلیسی شورای ئیسلامیی ره‌تکراوه‌ته‌وه. ئه‌وه‌ش له حاله‌تیکدایه که به پیی پابه‌ندی نیونه‌ته‌وه‌یی که له لایهن ده‌وله‌تی ئیرانیش قه‌بوولکراوه، قه‌رار و ابوو تا کو‌تایی سالی ۱۳۹۴ی هه‌تاویی له‌سه‌تا ۳۰ی کورسییه‌کانی مه‌جلیس به ژنان بدریت.^{۱۰} سرنج راکیش ئه‌وه‌یه، ئه‌گه‌ر له ده‌روه‌ی رۆژه‌له‌تی کوردستان تاک و تووک ئیزنی کاندید بوون به ژنان دراوه، به پیی راگه‌یاندراره‌کان سه‌لاحیه‌تی ته‌واوی کاندیده ژنه‌کانی پارێزگای کرمانشا، سنه، کامیاران و دیوانده‌ره ره‌تکراوه‌ته‌وه.^{۱۱}

ئه‌و چه‌ند نموونه‌یه نیشان ده‌دات که "شورای نگهبان" له ریگه‌ی "نظارت استصوابی" و سه‌لیقه‌ی بالیی و سیاسی، خو‌سه‌رانه توانایی ره‌تکردنه‌وه‌ی ته‌واوی کاندیده‌کانی هه‌یه و هه‌یچ ده‌زگا و سیستمیکی ده‌وله‌تی و مه‌ده‌نیی توانایی به‌رته‌سککردنه‌وه‌ی پانتایی ده‌سته‌لات و بریاردانی ئه‌وانی نی‌یه.

"بایکۆت"، "به‌شداری" یان "نه‌بایکۆتی ته‌واو و نه‌به‌شدارییه‌کی ئاکتیف"

له ر‌وانگه‌ی بیربێژیه‌وه، بایکۆت یاخود به‌شداریی کردن، هه‌روه‌ها ریگه‌ی سه‌یه‌م واته‌"نه‌بایکۆتی ته‌واو و نه‌به‌شدارییه‌کی ئاکتیف!!" له پیوه‌ندی له‌گه‌ل بنه‌واشه‌ی حیزبکی ئۆپوزیسیۆن و خویندنه‌وه‌ی له بارودۆخی سیاسی و مه‌ده‌نیی ئیران، لاسه‌نگی هه‌زه‌کانی دژبه‌ر و ده‌سته‌لات، پانتایی کاریگه‌ریی ئه‌م ر‌یکخراوه‌یه له نیو خه‌لکی ئاسایی و ولامدانه‌وه‌ی ئه‌وان به‌ویست و هه‌لو‌یستی حیزبه‌کانه. له‌نه‌بوونی بارودۆخی پیویست و ولامنه‌دانه‌وه‌ی خه‌لک به‌ویستی حیزبه‌کان، بایکۆت کردن یان

^{۱۰} بیانیه در اعتراض به رد صلاحیت گسترده کاندیدهای زن: بگذارید زنان توانمند در معرض رأی و داوری مردم قرار گیرند.

نه کردن، ههروههها ههلبژاردنی رینگه‌ی سیهه‌م ناتوانی کاریگه‌ری له فهزای دهوره‌ی ههلبژاردن یان له گه‌شه‌سه‌ندنی ئاگایی نه‌ته‌وه‌یی بی، له لایه‌کی دیکه‌شه‌وه که‌لک وه‌رگرتن له بارودوخ و فهزای دهوره‌ی ههلبژاردن به مانای به‌شداری یان پشتیوانیی کردن و هاندانی خه‌لک به دهنگدان نی‌یه و ناکرئ ئەم دوو چه‌مکه یه‌کسان بگیری. له بارودوخیکی ئازاد و له رینگه‌ی پشتیوانیی کردن جه‌ماوه‌ری خه‌لک له نوینه‌رانی راسته‌قینه‌ی خویان که خه‌بات بو چاره‌سه‌رکردنی کیشه‌ی کورد ده‌که‌ن، ده‌رفه‌ت بو به‌رۆژکردنی پرسى کورد له کومه‌لگادا پینکئ و پاشگه‌زبوونه‌وه‌ی ده‌وله‌تی ناوه‌ندی به‌ستراوه به‌راوه‌ی هاوسه‌نگی هیزه‌کانی کوردو ده‌سه‌ل‌اته. له نه‌بوونی ئەم مه‌رجه، هه‌ر چه‌شنه بانگه‌وازیک بو ده‌نگدان له هه‌لبژاردنه‌کانی حکومه‌تی ئیسلامی یاریده به مانه‌وه‌و سه‌قامگیری زۆرتری دیکتاتۆری له ئیران، سه‌رله‌شیواندن و به‌لاپیدا‌بردنی بیروپرای گشتی سه‌باره‌ت به حکومه‌تی تاران ده‌دا. سیاسه‌تی "نه‌بايکوت و نه‌ده‌نگدان" یش زۆرت‌ر نیشانده‌ری بنه‌سته‌ی فیکری و ناتوانی هوگرانی ئەم بیروکه‌یه له لیکدانه‌وه‌ی راستیه‌کانی کومه‌لگا و بارودوخى نیو و ل‌اته. پيوسته‌ه‌یزيکی سیاسیی به‌هه‌بوونی هه‌لو‌یستیکی روون، ر‌ی‌پيشانده‌ری خه‌لک بی و به‌شوین خه‌لک و رووداوه‌کان نه‌که‌وه‌ئ. کوماری ئیسلامی به‌پ‌ی ئەزموونی پتر له‌سی‌سال حکومه‌ت کردن له ئیراندا، نیشانی داوه‌ئاماده‌ی پاشگه‌زبوونه‌وه له بنه‌واشه‌ی ئولی و شه‌رعی خوی نی‌یه و به‌پ‌ی پيوه‌ره‌کانی خوی نه‌ته‌نیا ر‌ی به‌دژبه‌ره‌کانی، به‌لکوو ته‌نانه‌ت ر‌ی به‌باله‌کانی نیوخوی و چاکسازی له سیستمی ده‌سته‌لاتداری و هتد ... نه‌داوه و نایدات، بی‌گوومان "به‌پ‌ی نادیموکراتیک بوونی گشت سیستمی ده‌سته‌لاتداری و هه‌لبژاردن له ئیراندا، که پیشتریش تا راده‌یه‌ک ئاماژه‌ی پیکرا، ئاسویه‌ک له رینگای هه‌لبژاردنه‌وه بو پیکه‌ینانی ئالوگۆرپکی جیددی له بارودوخى کوماری ئیسلامی نابیندرئ. له کاتی سه‌رۆک کوماری "خاتمی" دا که چاکسازیخوازه‌کان ر‌ولی سه‌ره‌کیان له وه‌زاره‌ته‌کان و مه‌جلیسی شواری ئیسلامی ئیران بوو، هه‌روه‌ها ماوه‌یه‌کیش فه‌زایه‌کی نیوه ئازادیان بو بالی نیوخوی پیک هینابوو، به‌پ‌ی سیستمی

رېبه رایه تیی "ولایت فقیه" و "شورای نگهبان" نه یانتوانی ئالوگوریک له شیوهی بهر یوه بردنی ولات و بهر ته سکر دنه وهی دهسته لاتی رېبه ری و "شورای نگهبان" پیکینن. سهره رای ئه وهش، ئه وه بو مانایه نی یه که هیزیکی ئوپوزیسیون نابی له فهزایه ک که پیکدی، به پی رادهی دهسته لاتی خوی که لک وهر نه گری. بو که لک وهر گرتن له فهزای دهورهی هه لېژاردن، هیزیکی دژبه ر به پی توانایی ده توانی له چه شنه جورا و جو ره کانی خه بات، یه ک له وان بایکوت کردن و پوونکردنه وهی زورتی خه لک سه باره ت به ناوه روک و ماهیه تی کوماری ئیسلامی، یاریده به گه شه سه ندنی زورتی ئاگایی خه لکی ئاسایی بدات. ناردنه وهی سه ندووقه خالییه کان و یاخود که م بوونه وهی رادهی دهنگدان ده توانی نیشانه ی ئاستی به رزی ئاگایی نه ته وهی، هه روه ها ناره زایه تی خه لک و ئه مرازیکی گوشار بو ریژیم بی. دهنگنه دانی خه لکی رۆژه لاتی کوردستان به دامه زرانی "کوماری ئیسلامی" له هه لېژاردنی ۱۰ و ۱۱ی خاکه لیوهی ۱۳۵۸ی هه تاوی و یاسای کونه په رسته تانه ی بنه ره تی ئیران له ۱۱ و ۱۲ی سه رماوه زی ۱۳۵۸ی هه تاوی وه کو خالیکی میژووی و جیگای شانازی بو کوردی رۆژه لات ده مینیتته وه. دابه زینی رادهی به شداری کردن و دهنگدانی خه لکی رۆژه لاتی کوردستان له هه لېژاردنه کاندای پیشانده ری کۆلنه دانی نه ته ویه که که سه ره رای پتر له سی سال سیاسی سه رکوت و سیداره ی حکومه تی ئیسلامی، له به رامبه ر ریژیمی ئیران راوه ستاوه و که لکی له هه ر ده رفه تیک بو ده ربړینی ناره زایه تی خوی گرتووه. به پی توژی نه وه یه ک به نیوی "لیکدانه وهی ره وتی به شداری کردنی شارومه ندانی پاریزگای کوردستان له هه لېژاردنی سه روک کوماریی له ساله کانی ۸۴-۱۳۷۶" دا^{۱۲} که له لایه ن "ئه نجومه نی ژئوپولیتیکی ئیرانه وه" بلاو بوته وه، راشکاوانه باس له دابه زینی رادهی دهنگدانی خه لکی کورد له هه لېژاردنه کاندای ده کری. به باوه ری نو سه رانی ئه م لیکۆلینه وه یه "ئاکاری سیاسی شارومه ندانی پاریزگای کوردستان له چوارچیوهی

^{۱۲} بررسی روند مشارکت شهروندان استان کردستان در انتخابات ریاست جمهوری ۸۴-۱۳۷۶، دکتر مسعود غفاری، بهروز زرین کاپیانی،

بەشدارىي كوردنيان لە ھەلبژاردنى سەرۆك كۆماریي، بە ھۆی جیاوازیی قەومی و ئۆلیی ئەوان لەگەڵ زۆرینەى كۆمەلگای ئێران، چالاکیی سیاسیی ئەلیتی قەومی لەم بوارەدا، ھەرۆھا کاریگەریی ئالوگۆرەکانی ناوچەیی لەسەر خەلكی ئەم پارێزگایەدا، ھەمیشە جیگەى سرنج و بایخیکى تاییبەتی بوو. بەشدارىي كوردنى خەلكی پارێزگای كوردستان لە سى دەورەى ھەلبژاردنى ئەم دووایانەى سەرۆك كۆمارییدا [واتە دەورەکانى ۷ تا ۹] پێشان دەرى دابەزینی ئاشكرای رادەى دەنگدانى خەلك لە نیوان ئەو دوو دەورەییەدا، تا ئەو رادەییەى كە بەشدارىي كوردنى خەلكی پارێزگای كوردستان لە ھەلبژاردنى سەرۆك كۆماریی لە سالى ۱۳۷۶ ھەتاویى لە سەتا ۷۹،۴ - وە، بە سەتا ۲۴،۶ لە سالى ۱۳۸۴ گەیشتوو."

بەشدارىي كوردنى خەلكی پارێزگای كوردستان لە ۹ دەورەى ھەلبژاردنى سەرۆك كۆمارییدا

رێز	ھەلبژاردنى سەرۆك كۆماریی	رێژەى ئەوانەى مەرجى دەنگدانیان بوو	رێژەى بەشدارىي لە پارێزگای كوردستان	رادەى بەشدارىي گشتیی لە پارێزگای كوردستان (لە سەتا %)
۱	دەورەى ھەوێل	۴۶۰۷۷۵	۵۹۱۰۰	۱۲،۸۳
۲	دەورەى دووھەم	۴۸۶۹۳۱	۲۱۲۸۸۴	۴۳،۷۲
۳	دەورەى سێھەم	۴۸۶۹۳۱	۲۳۵۹۸۰	۴۸،۴۶
۴	دەورەى چوارەم	۵۴۳۷۸۰	۲۸۰۴۵۱	۵۱،۵۷
۵	دەورەى پینجم	۶۰۷۲۵۶	۳۵۶۳۲۲	۵۸،۶۸
۶	دەورەى شەشم	۶۹۴۶۸۷	۳۸۱۷۹۰	۵۴،۹۶
۷	دەورەى حەفتم	۷۸۱۰۴۸	۶۱۷۳۵۱	۷۹،۴
۸	دەورەى ھەشتم	۹۱۰۳۶۴	۴۸۶۵۹۶	۵۳،۴۵
۹	دەورەى نۆھم	۱۰۳۲۳۰۶	۳۸۵۷۷۶	۳۷،۳۷
	لە دوو قوناخدا	۱۰۳۲۳۰۶	۲۵۷۶۴۳	۲۴،۶۶

پادەى بەشدارىي خەلكى شارەكانى پارىزگاي كوردستان لە دەورەى نۆھمى ھەلبژاردنى
سەرۆك كۆمارىي¹³

مىزانى بەشدارىي (لە سەتا %)	گشتى دەنگەكان	پىژەى ئەواى مەرجى دەنگدانىيان بوو	شارەكان
۱۶.۵۵	۱۳۱۰۲	۷۹۱۸۶	بانە
۴۴.۶۳	۳۹۸۳۵	۸۹۲۶۵	بيجار
۲۰.۲۹	۱۲۶۳۰	۶۲۲۴۵	ديواندەرە
۱۶.۷۹	۷۴۷۷	۴۴۵۳۱	سرۆئاوا
۱۵.۹۰	۲۴۰۶۷	۱۵۱۳۳۶	سەقز
۲۰.۲۸	۵۸۰۶۴	۲۸۶۲۸۱	سنە
۴۳.۱۹	۶۶۱۹۶	۱۵۳۲۷۸	قروە
۲۶.۳۵	۲۰۱۲۴	۷۶۳۶۳	كامياران
۱۷.۹۸	۱۶۱۴۸	۸۹۸۲۱	مەريوان

ئەو ئامارانەى كە لە لايەن پىكخراوھەكانى مەدەنىي يان كۆمارى ئىسلامىيەو ە بلاو
بۆنەتەو ە بە پىچەوانەى ئەوانەى كە بەردەوام باسى بەشدارىي خەلك لە
ھەلبژاردنەكان دەكەن، پيشاندەرى ئەو راستىيەى كە خەلكى كورد لەو سالانەى كە
لىكۆلىنەو ەى لەسەر كراو ە پيشوازىيەكى و ەھای لە ھەلبژاردنەكان نەكردو ە و تەنانەت
لە دەورەى دووھەمى ھەلبژاردنى سەرۆك كۆمارىي لە ۲۱ى جۆزەردانى ۱۳۷۲
ھەتاوييدا، "كوردستان" تەنيا پارىزگايەك بوو كە بە تەوايەتىي "ناى" بە ھاشمى
رەفسنجانى كووتوو ە. بەباو ەرى نووسەرانى لىكۆلىنەو ەكەى ئەنجومەنى ژنۆپۆلىتيكى
ئىران "زىاد نەكردنى پادەى بەشدارىي كوردەكان لە بەرئوبەرايەتىي سياسىي و

¹³ <http://www.ostan-kd.ir/Default.aspx?TabID=133>

پیکهاته‌ی ده‌سته‌لات له ولاتدا، هه‌روه‌ها تروری دوکتور قاسملوو و دوکتور شه‌ره‌فکه‌ندی سه‌ره‌رای پیشنیاره‌کانی حیزبی دیموکراتی کوردستانی ئیران پاش ته‌واوبوونی شه‌ری ۸ ساله له‌گه‌ل عیراق به نیونجیگه‌ریی یه‌کیتی نیشتمانی کوردستانی عیراق بو چاره‌سه‌ریی ئاشتیخوازانه‌ی کیشه‌ی کورد بوو به هوی پیکهاتنی زه‌ینییه‌ت و تیگه‌یشتنیکی نه‌رینی خه‌لک له ده‌وله‌تی هاشمی و له ئاکامدا خه‌لکی ئەم پارێزگایه به‌م چه‌شنه له ریگه‌ی به‌شداریی نه‌رینی له هه‌لبژاردنه‌کاندا ناره‌زایه‌تی خویان سه‌باره‌ت به وه‌زعی ئارایی و سیاسه‌ته‌کانی ده‌وله‌ت له ناوچه ده‌ربیره‌یه". له پیوه‌ندی له‌گه‌ل ریزه‌ی به‌شداریی خه‌لکی کوردستان له هه‌لبژاردنه‌کانی مه‌جلیسی شورای ئیسلامیش به تایبه‌تی له ده‌وره‌ی ۷ به‌ولاوه، ئەم دابه‌زینه به جوانی ده‌بیندڕی. "له ده‌وره‌ی چه‌تم به به‌راوه‌رد له‌گه‌ل ده‌وره‌ی شه‌شم راده‌ی دابه‌زینی به‌شداریی کردنی خه‌لک له پارێزگای کوردستان له سه‌تا ۷۰ به ۳۲ و له ئازهربايجانی رۆژئاوا له سه‌تا ۷۱ به ۴۲ بووه. له ده‌وره‌ی هه‌شتمدا، له ته‌واوی ئیران، له ۴۳ میلیۆن و ۸۲۴ هه‌زار که‌س که مه‌رجی به‌شداریان بووه، ته‌نیا ۲۲ میلیۆن و ۳۵۰ هه‌زار که‌س واته له سه‌تا ۵۱ به‌شدارییان کردوه. پاش تاران، که‌مترین راده‌ی به‌شداریی خه‌لک له ئیسفه‌هان، کوردستان و یه‌زد و قوم بیندراوه.^{۱۴} به پێی لیکدانه‌وه‌که‌ی نووسه‌رانی "ره‌وتی به‌شداریی کردنی شارومه‌ندانی پارێزگای کوردستان، له هه‌لبژاردنی سه‌روک کوماریی له ساله‌کانی ۸۴-۱۳۷۶ی هه‌تاوییدا دابه‌زینی راده‌ی به‌شداریی کردنی خه‌لکی کوردستان پاش ده‌وره‌ی شه‌شمی هه‌لبژاردنی مه‌جلیسی شورای ئیسلامی له پیوه‌ندی له‌گه‌ل ئەم خالانه‌دا بووه: پووچکردنه‌وه‌ی ده‌نگه‌کان له چه‌ندین ناوه‌ندی هه‌لبژاردن بو مه‌جلیسی شه‌شم، رهوداوه‌کانی پاش گیرانی عه‌بدو‌للا ئوجه‌لان له‌م پارێزگایه‌دا، کاریگه‌ریی حیزبه دژبه‌ره‌کانی کورد له ده‌ره‌وه‌ی ولات، دلساردیی له ده‌وله‌تی ئیسلامات، هه‌ست به

^{۱۴} بازخوانی هشت دوره انتخابات مجلس در جمهوری اسلامی، مرتضی کاظمیانروزنامه نگار، 23 دسامبر 2011 - 02 دی 1390

سیاسه‌تی دوچاوه‌کیانه سه‌بارهت به خه‌لکی ئەم پارێزگایه، هه‌روه‌ها نه‌بوونی کاندیدی خۆشه‌ویست له‌ ده‌وره‌ی نۆه‌مه‌دا.^{۱۵}

ئاکامه‌ندی

به‌ پێی ئەزمونی پتر له‌ ۳۰ سال حکومه‌تی "نۆینه‌رانی خودا" له‌ ئێران و بارودۆخی ئەمرۆی ئەم ولاته، ویچوونی هه‌لبژاردنیکی دیموکراتیک له‌ ئێراندا نی‌یه. له‌ چوارچۆیه‌ی کۆماری ئیسلامیدا به‌ هیز و که‌سایه‌تییه‌کی ئازادو دیموکرات، ته‌نانه‌ت به‌ زۆرینه‌ی هۆگرانی باوه‌رمه‌ند به‌ "یاسای بنه‌رته‌ی ئێران و چاکسازی" ئیزنی کاندیدبوون و به‌شداریی له‌ ده‌سته‌لات نادرێ. له‌ چوارچۆیه‌ی سیستیمی "شورای نگهبان، رێبه‌ری و سپای پاسداران‌دا" هه‌یچ ئاسۆیه‌ک بۆ پیکهاتنی ئالوگۆریک له‌ یاسای ئێراندا نابیندرێ. که‌لک وه‌رگرتن له‌ فه‌زای هه‌لبژاردن ناکرێ ته‌نیا له‌ چوارچۆیه‌ی به‌شداریی کردن خه‌لکی کورد له‌ هه‌لبژاردنه‌کاندا قه‌تیس کرێته‌وه. هه‌یزیک ئۆپۆزیسیۆن ده‌توانێ به‌ پێی بنه‌واشه‌ی سیاسی و توانایی خۆی، له‌و فه‌زایه‌ی که‌ له‌م ده‌وره‌یه‌دا پیکدی بۆ روونکردنه‌وه‌ی زۆرتری ماهیه‌ت و ناوه‌پۆکی رێژی تاران و له‌ به‌ین‌بردنی دردۆنگی خه‌لک به‌و رێژیمه‌ و به‌رزکردنه‌وه‌ی ئاستی ئاگایی نه‌ته‌وه‌یی و سیاسی خه‌لک و به‌ تایبه‌تی وچه‌ی پاش سالی ۱۳۵۷ی هه‌تاویی که‌لک وه‌رگرێ. ئەو ئامارانه‌ی که‌ له‌ لایه‌ن حکومه‌تی ئیسلامی ئێران و توێژینه‌وه‌ی ریکخراوه‌کانی مه‌ده‌نی یاخود زانستی ئێران‌وه‌هه‌ بلأو بۆنه‌ته‌وه‌هه‌ پێشاندهری ئەم راستیه‌ن که‌ به‌ گشتی له‌ ئێران و به‌ تایبه‌تی له‌ کوردستاندا رێژه‌ی به‌شداریی کردن خه‌لک له‌ هه‌لبژاردنه‌کاندا دابه‌زیوه‌ و خه‌لکی ولای بانگشتنی رێبه‌رانی حکومه‌تی ئیسلامیان نه‌داوه‌ته‌وه. له‌ چوارچۆیه‌ی حکومه‌تیکی باوه‌رمه‌ند به‌ "امت اسلامی" که‌ فره‌ نه‌ته‌وه‌یی بوونی ئێران ره‌ته‌ده‌کرێته‌وه، ویچوونی چاره‌سه‌ریی پرسێ کورد نی‌یه. بۆ کاریگه‌ری

^{۱۵} بررسی روند مشارکت شه‌روندان استان کردستان در انتخابات ریاست جمهوری ۱۳۷۶-۸۴، دکتر مسعود غفاری، به‌روز زرین‌کاوایی،

زۆرتر له پرووداوهکانی رۆژهه‌لاتی کوردستان، پیکهینانی متمانه‌ی به‌خۆیی خه‌لک و پاشگه‌زکردنه‌وه‌ی رێژیمی تاران، پیویسته‌ حیزب، ریکخراوه و که‌سایه‌تییه‌کانی رۆژهه‌لاتی کوردستان به‌ پیکهینانی به‌ره‌ یان هه‌ر چه‌شنه‌ هاوپیما‌نی و هاوکارییک، هی‌زو توانایی خۆیان بخه‌نه‌ پال‌یه‌کو و هاوبه‌ش له‌گه‌ل نه‌ته‌وه‌کانی دیکه‌ و هی‌زه‌ پیشکه‌وتنخوازه‌کانی ئێ‌ران په‌ره‌ به‌ خه‌باتی دژ به‌ حکومه‌تی ئیسلامی ئێ‌ران بده‌ن.

ئ‌ه‌م باب‌ه‌ته‌ له‌ سایتی "ناوه‌ندی نووچه‌ و شروقه‌ی رۆژ" بلاوبۆته‌وه‌.

<http://www.nnsroj.com/detiles.aspx?id=50354>